

De Gentse Universiteit gedurende de Eerste Wereldoorlog (1)

M. BITTLESTONE

Bij een Anglo-Iers onderzoeker van de Vlaamse geschiedenis wekt de verneerlandsing van de Gentse universiteit door de Duitse overheid in 1916 belangstelling, niet zozeer omdat deze in de kontekst van de Duitse bezettingspolitiek moet gezien worden, maar ook als een testgeval kan gelden dat eigenschappen en tendenties van de Vlaamse beweging kan aan het licht brengen. Onze nieuwsgierigheid berust vanzelfsprekend ook op de voor de hand liggende vergelijkingen met de Ierse situatie; ze is echter ook gekleurd door de Britse kijk op de eerste wereldoorlog als een katastrofale verspilling van mensenlevens. Men is geneigd deze laatste opvatting als een neutrale visie te beschouwen; alles samen genomen is het gemakkelijk ze te huldigen, na de oorlog, na de oorlogsliteratuur en in een land waarvan het grondgebied nooit ernstig werd bedreigd. De recente gebeurtenissen hebben dat duidelijk gemaakt.

Toch verbaast het dat de Vlaamse historici tot nog toe zo weinig belangstelling hebben aan de dag gelegd voor wat er met de universiteit is gebeurd na haar heropening in 1916. Ze heeft toch twee jaar bestaan en heeft een groep mensen samengebracht die vastberaden of vertwijfeld, naïef of omkoopbaar genoeg waren om uit de handen van de Duitse overheden aan te nemen wat door een grootscheepse agitatie niet van de Belgische regering had kunnen afgedwongen worden. De volgende bijdragen, die het resultaat bevatten van een dissertatie aan het Institute of European Studies van de universiteit van Hull (Groot-Brittannië), brengen het relaas van de omvorming van de universiteit en pogen op grond van dokumenten uit het archief van de RUG enkele nieuwe aspecten in de verf te zetten en op bekende nieuw licht te werpen.

1. De oude universiteit

Sinds het begin van de bezetting stond Gent, als deel van het Etappengebied, onder strengere controle dan de andere landsgedeelten. Men had een speciale pas nodig om het gebied te verlaten; briefwisseling met de rest van het land werd in een beperkte mate officieel slechts toegestaan vanaf november 1915. De stad was één grote kazerne; vele universiteitsgebouwen waren

opgeëist. Aanvankelijk poogde de Akademische Senaat het universiteitsbedrijf normaal voort te zetten. Onmiddellijk na de bezetting van de stad op 12 oktober 1914 deed de rector, prof. Schoentjes, in een circulaire mee dat het jaar officieel geopend was en dat later zou aangekondigd worden wanneer de kolleges zouden beginnen. Intussen had men vernomen dat de Belgische regering besloten had de heropening van de universiteiten uit te stellen. Op 23 oktober 1914 nam de Senaat het voorstel van prof. Pirenne over om aan onderwijsminister Pouillet in Den Haag een boodschap te sturen met het verzoek een definitieve beslissing te nemen. Op dat ogenblik was de grens met Nederland nog niet volledig dicht.

Op de vergadering van 5 december kregen de leden kennis van de inhoud van een telegram dat administrateur Van der Linden had ontvangen; hij was bij het uitbreken van de oorlog naar Nederland gevlucht en was net teruggekeerd. In het telegram werd de beslissing om de opening uit te stellen bevestigd en werd een brief in het vooruitzicht gesteld, maar Van der Linden had deze brief vóór zijn terugkeer nog niet gekregen. De leden van de Akademische Senaat geraakten het niet eens. P. Fredericq en enkele anderen waren van mening dat verder uitstel aan de universiteit zelf en aan de studenten in bezet gebied schade zou berokkenen en dat men, in de gegeven omstandigheden, zelf een beslissing moest nemen. De meerderheid was echter tegen die opvatting gekant, zodat de Senaat besloot dat hij niet bevoegd was een besluit te treffen en dat er op nader nieuws moest worden gewacht. Nieuwe en verdere instructies schijnen er niet gekomen te zijn.

In dezelfde maand werden de universiteitsprofessoren te Gent en te Luik verzocht een loyaliteitsverklaring tegenover de bezettende overheid te ondertekenen. Vele ambtenaren hadden deze verklaring ondertekend met goedkeuring van de regering in Le Havre, die hen had gevraagd op hun post te blijven zolang ze dat konden doen zonder de Duitse oorlogsinspanning te helpen of de Belgische soevereiniteit te kort te doen. In Luik weigerde men de verklaring te ondertekenen, maar in Gent gebeurde dit wel.

De hoogleraren ontvingen twee derde van hun normaal salaris; enigen onder hen kregen hun volle wedde, omdat zij nog universitaire werkzaamheden waren blijven verrichten. Onder hen bevond zich Cesar De Bruyker, die directeur was van de Plantentuin en later tot zijn verdediging erop wees dat hij toelating had om op zijn post te blijven, „tant dans l'intérêt du pays que dans celui de l'administration allemande”¹.

Intussen bestudeerde de Politische Abteilung, die verantwoordelijk was voor de uitwerking van de Duitse Flamenpolitik, de mogelijkheid om de Gentse

1. Prof. C. De Bruyker en de Vlaamse Hoogeschool voor het Belgisch gerecht (Gent, 1920), blz. 17.

universiteit te vernederlandsen; in mei 1915 werden Louis Franck en Camille Huysmans zelfs gepolst in verband hiermee. Begin september vroeg en kreeg een ambtenaar van het Ministerie van Onderwijs vanwege Van der Linden een kopie van een enquête die in 1913 had plaatsgehad. Deze onthulde dat 47 van de 61 vooroorlogse professoren en docenten zichzelf als in staat beschouwden om over hun kolleges examens af te nemen in het Nederlands². Ongeveer een week later vroegen de Duitse autoriteiten of de mogelijkheid bestond dat de universiteit in oktober opnieuw zou worden geopend. De Akademische Senaat kwam opnieuw bijeen en sprak zich uit tegen dit verzoek; met deze beslissing ging ditmaal ook Fredericq akkoord, omdat hij de heropening als een verraad beschouwde tegenover de studenten die aan de overzijde van de IJzer streden. De redenen voor de weigering werden uiteengezet in een brief die door alle bereikbare leden van het onderwijzend personeel (O.P.) ondertekend werd. De brief formuleerde de morele bezwaren en wees erop dat de omstandigheden in het Etappengebied allesbehalve gunstig waren voor ernstige studie: gebouwen waren opgeëist, men kon niet aan boeken, tijdschriften en materiaal geraken, briefwisseling en verkeer waren moeilijk, enz.

Er bestaan geen aanwijzingen dat het O.P. wist of dacht dat ze zouden verzocht worden om in het Nederlands te doceren. De historicus F. Wende bevestigt dat de Duitsers van plan waren de universiteit eerst opnieuw te openen in het Frans om pas nadien de verandering van onderwijstaal of taalstelsel voor te schrijven³. Daar enkele activisten dit voor ongewenst hielden en het O.P. reeds geweigerd had in het Frans de universiteit opnieuw open te stellen, besloot gouverneur-generaal von Bissing dat er geen reden bestond om nog verder tijd te verliezen. Gent zou van oktober 1916 af zijn deuren weer openen als een Vlaamse universiteit.

Terwijl de protesten nog schriftelijk geformuleerd werden, was de Münchense hoogleraar Walther von Dyck, die verantwoordelijk was voor het Hoger Onderwijs, reeds bezig bij de verschillende fakulteiten te informeren naar de herstellingen, budgetten en reorganisaties die nodig waren om in oktober te openen. Op 7 februari 1916 ontving Van der Linden een schrijven vanwege het Ministerie van Onderwijs met de juiste tekst van een omzendbrief die aan het O.P. moest gestuurd worden: „Op verzoek van de Verwaltungschef voor Oost-Vlaanderen zou ik U dank weten zo U mij wilde meedelen vóór 25 februari ten laatste, of U in staat is de kursussen waarvoor

2. Correspondentie Van der Linden — Directeur-generaal voor Opvoeding, 4 sept. 1915. Archief van de RUG 4A 24 1914-1915.

3. F. Wende, *Die Belgische Frage in der deutschen Politik des Ersten Weltkrieges* (Hamburg, 1969), blz. 106.

U verantwoordelijk is, in het Nederlands te doceren''⁴. Rektor prof. Schoentjes riep onmiddellijk de Akademische Senaat samen voor 11 februari, maar moest op 10 februari de vergadering afgelasten op bevel van generaal Ecker, chef van de administratie voor Oost-Vlaanderen. 's Anderendaags ontving prof. Schoentjes een brief van dezelfde generaal, waarin deze hem verzocht om de notulen van alle Senaatsvergaderingen van de laatste vijf jaar. De sekretaris van de Akademieraad, prof. Eenoo, weigerde aan het verzoek te voldoen: de Duitsers hadden geen recht dit te eisen. Op 13 februari haalden gewapende Duitse soldaten de notulen bij hem thuis weg, de rest was moeilijker te vinden. Hij kreeg ze terug op 2 maart, met de opmerking dat hij ze op een veiliger plaats moest bewaren⁵. Intussen kwamen de antwoorden op von Sandts vraag binnen. 71 docenten antwoordden negatief, slechts 9 stuurden een positief antwoord, dat 2 van hen later weer introkken. Veertien weigeringen beriepen zich op het Senaatsbesluit van september, dus niet de meerderheid zoals von Dyck later beweerde; maar dit was genoeg om de Duitsers te doen besluiten tot een samenzwering, vooral omdat niet alle O.P.-leden op dat ogenblik in Gent waren geweest. Een van hen, de *Nederlandse* hoogleraar Logeman, wist niet eens dat de Duitsers van plan waren in oktober een Nederlandstalige universiteit te openen en zag zich genoodzaakt zijn antwoord te herroepen⁶.

Op 18 maart werden Henri Pirenne en Paul Fredericq onverwachts aangehouden en naar Duitsland gedeporteerd. De Duitsers gaven aan mogelijke aanhangers van hun plan de verzekering dat de deportatie van beide hoogleraren geen direkt verband hield met hun verzet tegen de vernederlandsing van de Gentse universiteit, maar veeleer het gevolg was van hun illegale kontakten met de Belgische regering in ballingschap, die men op grond van de in beslag genomen notulen op het spoor was gekomen. Deze notulen kunnen echter slechts gedeeltelijk hierin meegespeeld hebben, want volgens Wende had majoor Ostertag van het Vierde Leger reeds op 9 maart aan von Bissing voorgesteld deze maatregel te nemen, dus nog vóór de notulen in beslag genomen waren, en wel omdat beiden het verzet bij de „rustige en oudere professoren'' aanmoedigden⁷.

De Gentse activistische groep Jong-Vlaanderen had blijkbaar hetzelfde gerapporteerd: in een verslag over de geplande vernederlandsing dat

4. Archief van de RUG 4 A 214 175.

5. Rede van Prof. Eeman in *Réouverture Solennelle des Cours et Remise du Rectorat* (Université de Gand, 1919).

6. Archief van de RUG 4A 214 178. Zie W. von Dyck, „Die Umwandlung der Universität Gent in eine flämische Hochschule — Einleitender Vortrag zur feierlichen Übergabe und Eröffnung der Universität'', *Deutsche Revue*, 1917, blz. 80.

7. F. Wende, *Die Belgische Frage...*, blz. 110.

Domela Nieuwenhuis na raadpleging van Willem De Vreese (hoofdbibliothekaris der UB) in januari opgesteld had, werden pogingen van ongenoemde professoren vermeld om het verzet te organiseren en werden ook maatregelen voorgesteld om conflicten te vermijden, met volgende voetnoot :

„De administrateur heeft geen recht om den Akademischen Senaat bijeen te roepen. De rektor vertegenwoordigt het O.P. en kan geen Senaat bijeenroepen als er geen aanleiding toe is. Men geve hem geen aanleiding door brieven aan hem te richten. Men richtte alle stukken aan den administrateur als staande tegenover de professoren. De tegenwoordige rektor is daarentegen geheel onder den invloed van prof. Pirenne en Fredericq”⁸.

Von Bissing schijnt duidelijk overtuigd geweest te zijn van de „invloed” van beide professoren, want hij antwoordde op een protest vanwege de universiteit dat de maatregel volledig gerechtvaardigd was gezien het verzet van beiden en gezien hun stoken tegen het plan van de Duitse Verwaltung om de universiteit opnieuw te openen als een Vlaamse instelling. Hij voegde eraan toe dat hij alles zou doen wat hij kon, om hun toestand te verbeteren, indien de overige leden van het O.P. bereid waren hun plichten aan de universiteit opnieuw waar te nemen⁹.

Deze poging om het verzet van het O.P. te breken kende geen succes en von Sandt was uiteindelijk verplicht aan elke hoogleraar afzonderlijk een brief te schrijven waarin op hun verplichtingen gewezen werd tegenover de bezettende overheid op grond van hun loyaliteitsverklaring; daarin stond ook vermeld dat de overheden in de toekomst alleen een voorschot op de wedde zouden uitbetalen aan hen die werkelijk geen „Vlaams” konden spreken. Toch kwam er slechts van zeven (later acht) professoren een positief antwoord: Hoffmann, Haerens, Lahousse, A. van den Berghe, De Vreese, Obrie, Stöber en De Bruycker. Twee van hen, Hoffmann en Stöber, hadden in 1913 verklaard dat ze geen Nederlands konden spreken en Stöber, de Duitse hoogleraar in de mineralogie, had zich nog in februari niet in staat genoemd om deze taal te spreken. Alle overigen werden ontslagen, om hun vervanging mogelijk te maken, zonder dat het wettelijke maximum van O.P.-leden overschreden werd; ze kregen verder het voorschot van 2/3 van hun salaris uitbetaald. De meerderheid van het niet onderwijzend personeel nam ontslag tussen juni en oktober. Zij kregen geen voorschot, maar een ambtenaar van de Gentse Banque de Flandre stelde genoeg fondsen ter beschikking om hen dezelfde vergoeding te verschaffen; het geld werd beheerd door een commissie van professoren.

8. M. Van de Velde, *Geschiedenis der Jong-Vlaamsche Beweging 1914-1918* (Den Haag, 1941), blz. 120.

9. von Bissing-Van der Linden 14 april 1916. A.R.U.G. 4A 24 178 (22).

2. Werving van professoren

De lang verwachte Vlaamse Hogeschool had onder een gunstiger gesternte kunnen geboren worden. Zij werd volledig afgewezen door haar drie belangrijkste vooroorlogse propagandisten, wat in de Vlaamse vluchtelingenpers weerklank vond; in het bezette land werd L. Francks protestbrief gedrukt en verspreid, zodat von Bissing verplicht werd met een gedrukte tekst te antwoorden. De voorbereidingen gingen verder.

In maart had von Bissing een aantal Duitse academici naar Brussel geroepen om de maatregel te bespreken en in mei richtte hij de „Studienkommission zur Vorbereitung unterrichtstechnischer Fragen an der Universität Gent” (SKG) op. De SKG werd voorgezeten door prof. von Dyck en bestond verder uit de professoren Spannagel en von Bissing (zoon van de gouverneur-generaal), evenals Dr. Dirr, die de Politische Abteilung vertegenwoordigde. Ze telde geen Vlaamse leden, hoewel er een aantal mensen bereid waren om advies te geven; enkelen ervan hebben wellicht aan de vergaderingen deelgenomen. J. de Decker schijnt tenminste één zitting te hebben bijgewoond. Voor een professoraat waren er voorlopig geen andere kandidaten dan de oorspronkelijke acht van Gent, ook al had von Bissing zich persoonlijk tot flamingantische hoogleraren zoals bijv. Prof. Vercoullie gewend.

De eerste belangrijke blijk van steun voor de vervlaamste Hogeschool kwam pas op 12 juni op een vergaderingq van het Katholiek Vlaams Oud-Hoogstudenten Verbond (KVOHV), tijdens welke een motie werd aangenomen die de heropening van de universiteit in het Nederlands aanvaardde als de wettelijke erkenning van een lang onthouden Vlaams recht en die medewerking aan de verwezenlijking ervan goedkeurde als volledig in overeenstemming met de loyaliteit tegenover vorst en vaderland. Rond dezelfde tijd werd de Hogeschoolbond opgericht om de Hogeschool te propageren en te bevorderen.

Om gemakkelijker stafleden te rekruteren werden in juli en augustus verscheidene maatregelen gedekreteerd. Vooreerst werden de salarissen met 25 % verhoogd, wat bijzonder aantrekkelijk was in een periode van stijgende inflatie; het was overigens een absolute noodzaak, indien men bijkomende speciale docenten uit Nederland wilde aantrekken. Verder werden onmiddellijk verhogingen van anciënniteit toegekend aan hen die gedurende een zekere tijd in één of andere staatsambt waren werkzaam geweest (dus niet alleen in de universiteit) en waren er supplementen voorzien voor „bijzondere redenen”.

Een nieuwe categorie van „ere-hoogleraren” werd in het leven geroepen, docenten wier hoofdbezigheid buiten de universiteit lag, maar die bijzondere kolleges zouden geven en niet zouden meegeteld worden als het ging om het maximum aantal O.P.-leden voor elke fakulteit. Daardoor werd het mogelijk lakunes in het programma op te vullen door de aanstelling van

deeltijdse specialisten. Het was ook een noodzakelijke voorbereiding voor de bestuurlijke scheiding van Vlaanderen en Wallonië, die sterke druk zou uitoefenen op het aktivistische personeel. De meest betwiste maatregel, die ook in Duitsland afkeuring veroorzaakte, was de gewaarborgde belofte dat de Duitse regering een pensioen van 2/3 van het salaris zou uitbetalen aan de leden van het O.P. en W.P., indien ze hun betrekking zouden verliezen bij de terugkeer van de Belgische regering naar Brussel.

De resultaten van al deze propaganda en van deze lokmiddelen waren, gemeten aan de academische criteria van die tijd, gering. Met uitzondering van de 8 in dienst zijnde professoren, van twee die voor de oorlog bevoegde kandidaten geweest waren voor een professoraat, en van Lod. Dörsfel bezaten de overige Vlaamse benoemden niet genoeg bevoegdheid op hun gebied om onmiddellijk tot gewone hoogleraren benoemd te worden; ze werden benoemd in een lagere rang. Pogingen om in Nederland docenten te vinden hadden weinig succes, zodat het Nederlandse kontingent — zoals von Dyck zelf toegaf — hoofdzakelijk van Duitse afkomst of vorming was; enkelen onder hen hadden zelfs in het Duitse leger gediend en dat was niet goed gezien. Een onder hen, J.A. Jolles, beklagde er zich later over dat hij zelfs van de Hogeschoolbond een brief had gekregen die protesteerde tegen zijn benoeming¹⁰.

Tegen eind oktober waren er 37 personeelsleden benoemd, onder wie vier ere-professoren; ongeveer één derde had konnekties met Jong-Vlaanderen. De rektor was prof. Hoffmann, zoals door Domela Nieuwenhuis en De Vreese vroeger was voorgesteld¹¹, de beheerder daarentegen, Prof. Haerens, had zich voor de oorlog tegen de vervlaamsing verzet¹². Onder de benoemden bevonden zich acht Nederlanders.

Op het einde van augustus had de Belgische regering Hoffmann, Haerens en Lahousse uit de Leopoldsorde geschrapt, maar pas in oktober, na de eerste samenkomst van de nieuwe Akademische Senaat en tien maanden na de openbaarmaking van von Bissings beslissing, publiceerde zij het Koninklijk Besluit dat deze maatregel uitbreidde tot iedereen die een post aanvaardde, zonder te willen vooruitlopen op maatregelen die na de oorlog zouden kunnen genomen worden; verder verklaarde ze alle toegekende graden voor ongeldig. Deze poging tot een politieke tegenaanval, met de verzekering dat er na de oorlog voor de Vlamingen „gelijkheid in rechte en in feite” zou zijn, mislukte echter toen de regering verplicht was te verklaren dat dit geen enkele belofte of verplichting inhield om Gent te vernederlandsen. Toch

10. A.R.U.G. Notulen van de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, 4 dec. 1916.

11. Van de Velde, blz. 109 en 120.

12. R. Speleers, *Historische momenten en persoonlijke herinneringen uit den strijd voor de vernederlandsing der Hoogeschool van Gent* (Leuven, 1931), blz. 37.

had haar besluit waarschijnlijk tot gevolg dat er op de dag van de opening der universiteit slechts 40 studenten waren ingeschreven.

3. Wettelijkheid en loyaliteit

Hoe stonden nu zij die wilden samenwerken, tegenover de Belgische regering en de Duitse overheid? Vooreerst heerste er een grote verwarring i.v.m. de *wettelijkheid* van het Duitse plan om Gent te vernederlandsen. Dat moest gelokaliseerd worden in een onduidelijke zone van het internationale recht. Artikel 43 van de Konventie van Den Haag stipuleerde dat de bezetende macht verplicht was de orde en het normale openbare leven te herstellen op voorwaarde dat *de wetten van het land* geëerbiedigd werden, tenzij dit volledig onmogelijk zou zijn. Het argument dat de activisten aanvaankelijk hanteerden, was dat het dekreet dat het gebruik van de onderwijstaal in Gent regelde, geen wet als zodanig was maar een Koninklijk Besluit, een regeling dus van de uitvoerende macht (de koning en zijn ministers) zonder goedkeuring in het parlement. Naar hun mening was de Duitse overheid als de nieuwe uitvoerende macht volledig bevoegd om het taalgebruik te wijzigen, daar dit beantwoordde aan de eisen van rechtvaardigheid tegenover de Vlaamse bevolking. Aldus erkende ze alleen maar een natuurlijk recht van de Vlamingen. Steun aan deze daad betekende dus geenszins gemis aan loyaliteit of verloochening van de Belgische soevereiniteit¹³.

Dit argument veroorzaakte heel wat verwarde polemiek, niet het minst omdat zowel de Belgische regering als de Duitse overheid er druk mee bezig waren om de feitelijke tekst van de Konventie door verkeerd citeren in hun eigen voordeel uit te leggen. Niettemin was het om twee redenen een foefje om de aandacht af te leiden. In de eerste plaats berustte het op een interpretatie, en de Duitse interpretatie stemde precies met die van de Belgische regering overeen, zoals prof. Vercoullie bondig samenvatte: er mochten geen andere wijzigingen plaats vinden dan die welke strikt noodzakelijk waren voor de bezetting¹⁴. Op de tweede plaats hield de hervorming van de universiteit tot een Vlaamse instelling volgens het Duitse plan veel meer in dan alleen maar een verandering van taalregime. Bestaande Belgische wetten werden verbroken door de nieuwe regelingen, die moesten dienen om

13. L. Dosfel, „De vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool beschouwd met het oog op de plicht der Vlamingen jegens vorst en land”, in *Verzameld Werk*, deel 3, en *Katholiek Activistisch Verweerschrift* (Gent, 1917-1918), Hoofdstuk 2; ook A. Van Roy, *Aan de Vlaamse Studenten. Rechtskundige raadpleging nopens de vervlaamsching der Gentsche Hoogeschool* (Gent, 1916).

14. Geciteerd in T. Heyse, *L'Occupation Allemande en Flandre. Index Documentaire. Tome 1. L'Université Flamande* (Gent, 1918-1919), blz. 27.

nieuwe docenten aan te trekken, om nog maar te zwijgen van de latere komplikaties veroorzaakt door de Bestuurlijke Scheiding. Toch ondersteunden de Duitsers de bewering dat de universiteit wettelijk was en bleven ze spreken van „overeenstemming met de Belgische wet”.

Verder was er de kwestie of Belgische onderdanen wettelijk verplicht waren aan hun eigen regering of aan de Duitse overheid te gehoorzamen. Samenwerking of verzet? De idee van de samenwerking kreeg een stevige spoorslag door een uitspraak van het Hof van Kassatie. Naar aanleiding van discussies over verscheidene Duitse maatregelen in het land besliste het Hof dat het niet de plicht was van de Belgen om de geldigheid van maatregelen genomen door de Duitse overheid te betwisten. Volgens de door de Belgische wet bekrachtigde Konventie moesten de Belgische burgers het de facto gezag van de Duitse administratie aanvaarden. Het was de taak van de Belgische regering deze handelingen te beoordelen en er na de oorlog gepaste verantwoording en schadeloosstelling voor te eisen volgens artikel 3, indien zij van oordeel was dat ze onwettig waren.

Dit arrest was belangrijk, omdat het betekende dat de Belgische regering niet de macht had om aan de universiteiten te verbieden hun deuren te openen noch om hen te straffen die er aan het werk bleven. Het liet ten tweede verstaan dat samenwerking niet noodzakelijk moest gelijkgesteld worden met verraad. Dit maakte het potentiële activisten mogelijk te geloven dat zij met de Duitsers mochten samenwerken om de politiek van „In Vlaanderen Vlaams” zover als het kon door te drukken — zelfs als ze loyaal bleven tegenover de Belgische staat —, in de hoop dat de Belgische regering en de bevolking na de oorlog de daaruit voortvloeiende hervormingen zouden beoordelen op hun verdienste. Voor zover dit Gent betrof, werd zo de gelegenheid geboden een Vlaamse hogeschool op te richten die alle kansen zou krijgen om te slagen en om te bewijzen dat zij kon en zou functioneren. Zonder twijfel was dit een gunstige gelegenheid die men niet mocht laten voorbijgaan.

Het tijdstip van dit arrest is betekenisvol, nl. einde mei 1916, toen de Belgische regering nog steeds geen officieel besluit had getroffen i.v.m. de heropening van de universiteit. Wellicht heeft het de doorbraak veroorzaakt die met de vergadering van het KVOHV in juni werd ingezet. Ongetwijfeld werd het opgenomen in de propagandacampagne van de Hogeschoolbond in de zomer van 1916 en we vinden het terug in Lodewijk Dosfels argumenten ter rechtvaardiging van het activisme¹⁵.

15. *Aan de Vlaamsche Studenten...* en Dosfel, *Katholiek Activistisch Verweerschrift*, Hoofdstukken 2 en 3. Dosfel handhaafde na de oorlog zijn mening, dat de Belgische regering de Conventie van Den Haag had overschreden in haar acties tegen de universiteit. Zie „Beknopt Overzicht van het Activisme”, in *Verzameld Werk*, deel 3.

Gaf het arrest van het Hof van Kassatie een grond van legaliteit aan steun voor de universiteit, politiek gezien was het ongeschikt als middel om de nationale soevereiniteit te verdedigen in bezettingstijd. De rechterlijke macht zelf erkende dit uitdrukkelijk in februari 1918, toen ze aan haar eigen instructies geen gehoor gaf en haar werk stopzette uit protest tegen wat zij beschouwde als grove Duitse inmenging in interne gerechtszaken. Uiteindelijk waren het politieke overwegingen waar het op aan kwam, niet legale juridische, die het werkelijke resultaat verdoezelden.

Prioritair voor de regering waren de verdediging van het land en het behoud van de status quo ante bellum; logisch toegepast maakte deze houding elke politiek van verandering onmogelijk, maar ze weerhield de regering niet van allerhande onhandige pogingen om de Vlaamse kwestie in de doofpot te houden. Vandaar het besluit van oktober met zijn vage beloften en strenge waarschuwingen.

Wat was nu het standpunt van de activisten? De positie van Jong-Vlaanderen was tenminste klaar en duidelijk. Deze groep beschouwde de vernietiging van de Belgische staat als een bevrijdende daad, die met Duitse hulp mogelijk werd. Daarom moest men de Duitse bezetting steunen en er gebruik van maken. Vanzelfsprekend bestonden er verschillen van mening binnen de groep en was de mate van ondersteuning niet gelijk, maar over het algemeen stonden hier de meest overtuigde en geëngageerde activisten: tot Jong-Vlaanderen behoorden aan de universiteit De Vreese, Kimpe, Minnaert, Jonckx, Eggen en twee van de gebroeders Brulez, Lucien en Ferdinand; de Nederlanders Versluys en Jolles stonden aan hun zijde.

Anderen waren voor het aktivisme gewonnen door de Flamenpolitik en het ontbreken van een antwoord erop door de Belgische regering. Pieter Tack en Josue De Decker waren ideologisch gezien niet Duitsgezind, doch waren graag bereid om pro-Vlaamse hervormingen te helpen uitvoeren — net zoals H. Meert vanaf eind 1915 —; zij blijken overigens een aktiever en levendiger belangstelling gehad te hebben voor de universiteit dan de meeste Jong-Vlamingen (met uitzondering van De Vreese en misschien van Minnaert). Antoon Jacob, aanvankelijk Belgisch loyalist, had nadien de onvoorwaardelijke loyaliteit jegens de Belgische regering verworpen en was in de loop van enkele maanden overgegaan tot het aktivisme. Nog anderen zetten de beslissende stap als onmiddellijk gevolg van de vernederlandsing van Gent en toonden in die tijd heel weinig enthousiasme voor rebellie, bijv. Dörsfel, De Bruyker, Claus, Doussy, Speleers en Depla. Deze graad van aktivisme hanteerde de meest complexe argumenten ter rechtvaardiging; het eenvoudigste motief was echter dat een recht een recht blijft, ook al wordt het door de Duitsers erkend — misschien speciaal als het door de Duitsers wordt erkend. Want in zekere zin moest er bewezen worden, wanneer von Bissing eenmaal de beweging had gekompromitteerd door de maatregel door te drukken, dat een Vlaamse universiteit op zichzelf niet verraderlijk was in die omstandig-

heden. Het spreekt vanzelf dat deze categorie van activisten er de nadruk op legde dat de Hogeschool een wettelijke en loyale Belgische instelling was; het bleef echter te bezien of zij over genoeg invloed beschikten om ze als dusdanig te handhaven. Het is duidelijk dat de overgang tot het aktivisme van deze mannen, die lang hadden gearzeld of het vroeger zelfs hadden veroordeeld, een overwinning was van de Flamenpolitik, die de Duitsers ten volle zouden trachten uit te buiten.

In een toespraak tot Duitse ambtenaren die hij hield op de avond van de „overdracht” van de universiteit, zorgde von Dyck ervoor deze overwinning eerder in een Vlaamse dan in een Duitse context te plaatsen en maakte hij waarschuwend en voorzichtigte toespelingen op de eerlijke vaderlandsliefde van de nieuwe docenten en hoogleraren. Hij zei dat hij nogal tevreden was met het voorbereidende werk en konstateerde dat het programma van de eerste twee jaar opgesteld was om te voldoen aan de Belgische wet; het was begrijpelijk en eigenlijk een voordeel dat het aantal studenten gering was, omdat de nieuwe hoogleraren het bijzonder druk zouden hebben. Voor von Bissing en von Dyck was de vernederlandsing van de Gentse universiteit meer dan een wettelijke verandering van taalregime, ja meer dan een propagandaoverwinning; ze moest de hoeksteen zijn van de Flamenpolitik.

„De invoering van de (nieuwe) onderwijstaal alleen is niet het doel. Het gebouw van de universiteit moet nu gegrondvest en verankerd worden in het Vlaamse land in zijn gehele belangensfeer”¹⁶.

De algemene opzet was om Lodewijk de Raets koncept van de „dienende universiteit” in zulke mate te verwezenlijken dat geen Belgische regering het ooit met gerust gemoed zou kunnen vernietigen. Von Dyck voorzag niet alleen de oprichting van een Landbouwschool, een Veeartsenijschool en een Mijschool — zoals in het wetsvoorstel Anseele-Franck-Van Cauwelaert —, maar ook de uitbreiding van de medische fakulteit (met een anatomisch instituut, een kinderkliniek en een psychiatrische kliniek), de uitbouw van sektiebibliotheken in de Fakulteit der Letteren op één lijn met faciliteiten voor het wetenschappelijk onderzoek in de geneeskunde, en een nieuw gebouw voor de bibliotheek. Verder wees hij op de noodzakelijkheid het traditionele Belgische systeem, dat overdreven nadruk legt op kolleges en examens, stilaan te vervangen door een stelsel van „grotere vrijheid en diepte van studie” zoals in de Duitse en Nederlandse universiteiten.

Wellicht ging hem dit alles door het hoofd, toen von Bissing trots de overtuiging uitsprak dat „de Vlamingen zowel binnen als buiten de grenzen van België zichzelf zouden verloochenen en zouden verraad plegen tegenover hun eigen volk, indien ze niet uit alle macht aan dat werk van de

16. von Dyck, „Die Unwandlung”, passim.

Duitse kultuur hun steun zouden verlenen''¹⁷. Maar in dezelfde maand dat de Vlaamse universiteit haar deuren opende, werd aan de Belgische arbeiders de verplichte tewerkstelling opgelegd; op 26 oktober werd, niettegenstaande het feit dat von Bissing met aftreden gedreigd had, de deportatie om te gaan werken in Duitsland uitgevaardigd.

4. De opening

Reeds van in het begin van het eerste semester werd het duidelijk hoe moeilijk het was om de houding van de „loyale'' activisten tegenover de universiteit te verzoenen met het Duitse verlangen er onmiddellijk propagandistisch voordeel uit te halen. De heropening zou in twee stadia verlopen. De officiële openingsplechtigheid was voor 24 oktober voorzien en zou volgens het eenstemmige besluit van de Senaat op de traditionele wijze plaats vinden; men had erop gestaan dat noch de Duitse overheid noch „verschillende Vlaamse verenigingen'' zouden vertegenwoordigd zijn. Drie dagen vroeger echter, op 21 oktober, zou von Bissing tijdens een private plechtigheid de universiteit „overdragen'' aan de rektor in aanwezigheid van het academisch personeel en van vertegenwoordigers van de bezettende macht. Rektor Hoffmann legde zijn voor deze gelegenheid voorbereide rede aan de dekanen ter goedkeuring voor, „omdat over deze plechtigheid, hoewel ze niet openbaar is, toch in de nieuwsbladen enz. zal gesproken worden''. Dit was zonder twijfel een eufemisme: de activistische pers maakte immers uitgebreid verslag van deze blijk van Duitse welwillendheid tegenover de Vlamingen; de „Gazet van Brussel'' kwam met een „Hogeschool-uitgave'' en drukte de volledige tekst af van von Bissings rede. En waar von Bissing bekleemtoonde dat „het geen Duitse universiteit is, die hier moet opgericht worden... (en vóór alles zeker geen Franse)'', trok de vluchtelingenpers vanzelfsprekend vooral de aandacht op zijn uitspraak over „deze *nieuwe onderwijsinstelling*, die weliswaar zoveel als maar kan, berust op de vroegere Belgische voorganger'', en wier nieuwe organisatie en opbouw het werk was „van een *kommissie uit Duitsland*, hand in hand met de Vlamingen en geholpen door vrienden uit Duitsland en Nederland''¹⁸.

Zo gezien klonk Hoffmanns aannemingstoespraak, die uitging van het argument dat de vervlaamsing de uitvoering van de wil van het Vlaamse volk betekende alsmede van een politiek die de Belgische regering door het uitbreken van de oorlog verhinderd was uit te voeren, op zijn minst weinig overtuigend; dat geldt ook voor zijn opmerking dat de gehele aangelegen-

17. F.W. von Bissing, „Die Genter Universität, die Vlamen und Deutschland'', in *Süd-deutsche Monatshefte*, 1916.

18. „Plechtige Opening'', 1916, A.R.U.G.

heid in genen dele de onafhankelijkheid van het land in het gedrang bracht. Aan de betere argumenten die hij in zijn rede over „De Sociale Rol van de Hogeschool” op 24 oktober hanteerde, werd niet zoveel aandacht besteed.

Natuurlijk heersten er in de nieuwe universiteit heel wat verwarring en wanorde gedurende het grootste deel van het eerste jaar. In tegenstelling tot wat von Dyck beweerd had, had menig professor bij zijn aanstelling slechts een vage voorstelling van zijn plichten en verantwoordelijkheden. In oktober werden in de fakulteitsvergaderingen de door de Belgische wet voorziene kursussen toegewezen in het kader van het programma van de eerste twee studie jaren; geleidelijk werden de schikkingen aan de overheid meegedeeld om ze „overeenkomstig de wet” af te kondigen... De fakulteiten waren nog niet vol bezet en tot in december vonden nog benoemingen plaats. In alle fakulteiten stonden de problemen waarop de leden van het vroegere academisch personeel in hun brief van september 1915 hadden gewezen, aan de orde; ze waren door de verandering van taalsysteem nog vergroot. W. De Vreese had bij zijn schatting van de kosten van de heropening 30.000 fr. voorzien voor de aanschaf van wetenschappelijke boeken in het Nederlands; kleinere bedragen stonden voor de fakulteit der letteren ter beschikking voor aanschaffingen uit Nederland en Duitsland. Deze fakulteit bestelde haar boeken normaal bij Foch in Leipzig, maar deze regeling werd soms overtreden en soms waren er klachten over vertragingen van leveringen vanwege de meest verschillende leveranciers. In de fakulteit der wetenschappen was de toestand slechter en werden er heel wat tekorten gesignaleerd ten gevolge van de vroegere opeisingen van gebouwen en materialen.

Een van de eerste taken die de rechtsfakulteit op zich nam, was de oprichting van een commissie voor Nederlandse rechtsterminologie om in de eerste noden te voorzien. Later op het jaar werd een commissie ingesteld om de Belgische wetten te vertalen die gestemd waren vóór de Gelijkheidswet van 1898 en die nog in het Frans gesteld waren. De Duitse administratie verstrekte aan deze universitaire commissie alle mogelijke hulp. Vanuit het Ministerie van Justitie te Brussel werden schrijfmachines en wetboeken naar Gent gebracht (na de oorlog was de universiteit er zeer op gebrand ze te houden); ook voor sekretariaatshulp werd gezorgd. Het heeft er de schijn van dat de commissie heeft gefunctioneerd, maar geen van de resultaten werd ooit gepubliceerd.

De medische fakulteit had met een reeks tegenslagen te kampen. De religieuze orden weigerden hun verpleegwerk te hervatten, zodat de klinieken pas rond Nieuwjaar opnieuw konden geopend worden. Dr. Karel Borms had klachten in verband met de kwaliteit van het personeel dat gebleven was. De beheerder van het stedelijk ziekenhuis weigerde nog langer het kontrakt

te erkennen dat de betrekkingen tussen zijn instelling en de universiteitsklinieken regelde; er moest een nieuwe overeenkomst gesloten worden met de Godshuizen (nu O.C.M.W.) over de ziekteverzekering van de patiënten; ze viel voor de universiteit ongunstiger uit dan de voorgaande. Toen de fakulteit enig sukses boekte met kosteloze raadplegingen voor de lokale bevolking, had ze af te rekenen met de concurrentie van de vroegere professoren, die de propagandistische waarde van de universiteitsmaatregel inzagen en een rivaliserende praktijk opzetten. De medische fakulteit beweerde toch dat ze van januari tot juli meer dan duizend patiënten behandeld had. Er kwam ook een nieuwe kraamafdeling tot stand.

Het aantal ingeschreven studenten steeg van 40 op het eind van oktober tot meer dan 100 in december en 138 tegen het einde van het jaar. De overheden deden hun best om de studentenproblemen, veroorzaakt door hun overkomst naar het Etappengebied gedurende een periode van ontberingen, hoge inflatie en rantsoenering, zo goed mogelijk op te lossen. De 120 jaarlijkse studiebeurzen van 400 fr. werden alle aan Gent toegewezen, evenals de 120 die gedurende de twee vorige jaren niet waren toegekend, zodat er dubbele beurzen van 800 fr. konden worden verstrekt. In de loop van het academisch jaar 1916-1917 werden 63 staatsbeurzen van verschillende grootte toegekend. Verder waren er nog fakulteitsbeurzen van elk 250 fr., terwijl een „Leningsfonds Lodewijk de Raet” hulp verschafte aan behoeftige studenten. De rektor zelf had een speciaal fonds onder zijn beheer voor uitzonderlijke gevallen; er werd nu en dan een beroep op gedaan om studenten te steunen die geen staatsbeurs én geen fakulteitsbeurs hadden gekregen.

Onder de 138 studenten die voor het eerste jaar waren ingeschreven, telde men slechts weinig Duitsers. Er waren 26 „vrije studenten”, die afzonderlijke kursussen volgden en niet verplicht waren examen af te leggen. Deze laatste categorie bereidde de Fakulteit der Wetenschappen enige zorg, omdat men van enkelen onder hen vermoedde dat ze zich hadden laten inschrijven om aan de deportatie naar Duitsland te ontsnappen. De fakulteit besliste alle bevoegde kandidaten in te schrijven, maar ook van allen te eisen dat ze geregeld de kolleges zouden bijwonen.

Alles samen genomen was het aantal studenten in de gegeven omstandigheden uiterst gering. De beurzen waren weliswaar niet overdreven hoog als men rekening houdt met de toenmalige kosten van levensonderhoud, ze waren in elk geval aantrekkelijk voor een bevolking die min of meer moest rondkomen met een vooroorlogs inkomen. Op grond van een studentenkaart kreeg de drager ervan een extra rantsoen vlees en de nodige reispassen voor de vakanties. In de grotere steden waren er kantoren ter bevordering van de Hogeschool en in de krijgsgevangenenkampen in Duitsland schijnt aan Vlamingen de gelegenheid geboden te zijn om naar huis terug te keren om te studeren. Ook de deportatie waarmee in oktober een begin was gemaakt,

oefende druk uit op de jonge werkloze Vlamingen om zich aan de Hogeschool te laten inschrijven.

5. Oorlogs- en pedagogische problemen

De studenten die zich hadden laten inschrijven, ontsnapten niet helemaal aan de problemen die de oorlogstoestand meebracht. In februari 1917 werden de namiddagkolleges wegens kolenschaarste afgeschaft; rond Pasen maakte men er zich in de Fakulteit der Letteren bezorgd over dat studenten van buiten Gent moeilijkheden ondervonden in verband met voeding en logement¹⁹. Men vreesde dat er heel wat na de vakantie niet zouden terugkeren. Aan de examens in juli namen ten langen laatste slechts 54 studenten deel, van wie er 42 slaagden.

Gedurende het eerste jaar kwam men ook praktisch niet dichterbij de hoger omschreven progressieve opvattingen i.v.m. het Hoger Onderwijs. De Handelsschool begon haar activiteiten met Dr. Claeys als directeur; ze werd in mei losgemaakt van de Fakulteit der Rechten, maar telde slechts twee docenten; op het einde van het jaar legden slechts twee studenten met succes het examen af. Einde januari werd de Landbouwschool opgericht met Cesar De Bruyker als directeur; pas in 1918 werden bijzondere specialisten ervoor benoemd; in juli deden slechts twee studenten examen. Von Dycks opvattingen over „grotere vrijheid en diepte van studie” te Gent telden veel aanhangers, maar er waren ook enkele tegenstanders. Prof. De Vreese, dekaan van de Fakulteit der Letteren, begroette weliswaar de oprichting en de ontwikkeling van seminariebibliotheken, maar verzette zich heftig ertegen dat deze een grotere zelfstandigheid zouden krijgen, omdat hij vond dat het „Duitse model” niet noodzakelijk een verbetering betekende. Pas in juni draaide hij bij; hij nam ontslag als directeur der seminariebibliotheken, die hij slechts met de grootste moeite onder centrale controle had kunnen houden. In het begin van het jaar had hij ook met klem het principe van het traditionele algemene karakter der kolleges in de beide eerste studie-jaren verdedigd tegen de hoogleraren De Decker en Baehrens, die voor een grotere specialisering gedurende de gehele leergang pleitten. Dat hij, wat het principe betreft, op een verloren post aan het vechten was, blijkt uit het feit dat „Het Vlaamsche Nieuws” op de voorpagina een reeks artikels afdruckte van studenten die kritiek hadden op het traditionele, op Franse leest geschoeide Belgische systeem; ze drongen aan op een hervorming van het Hoger Onderwijs om tot een „grotere vrijheid en specialisering” te

19. Op hetzelfde ogenblik echter moesten alle scholen in Brussel hun deuren sluiten, omdat hun kolenvoorraden waren opgeëist; „Het Vlaamsche Nieuws”, 21 febr. '17.

komen zoals dit aan de universiteiten in Duitsland, Nederland en Skandinavië het geval was²⁰.

In twee niet gesigioneerde rapporten over 1916-1917, die in januari 1918 voor de autoriteiten werden opgesteld, wordt ingegaan op de niet geringe moeilijkheden om zulk een hogeschoolhervorming door te voeren. Het ene werd door de toenmalige dekaan van de Fakulteit der Letteren, prof. J. De Decker, geschreven; het tweede is uit het Instituut voor Natuurkunde afkomstig en werd bijna zeker door prof. Fornier opgesteld²¹. Beiden stonden nogal kritisch tegenover de verplichte, al te frekwente examens en wilden meer nadruk gelegd zien op seminaries en praktische oefeningen, maar ze oefenden kritiek uit op het lage gehalte van de algemene voorbereiding op het H.O. bij de studenten. De Decker gaf evenwel toe dat dit gedeeltelijk moest toegeschreven worden aan de studieloze tijd van één of twee jaar ten gevolge van de sluiting der universiteiten; hij wees ook op de noodzaak van een radikale vernederlandsing van het middelbaar onderwijs, indien men de kloof tussen middelbare school en universiteit niet wilde bestendig zien. Fornier vond de toestand zo slecht, dat de hoogleraren in hun kolleges een kompromis tussen middelbaar en hoger onderwijs moesten proberen te bereiken. Hij stelde een toelatingsexamen voor alle studenten voor, een verplichte lerarenopleiding in de speciale vakken voor alle doctoraatsstudenten alsmede de invoering van universitaire vakantiekursussen, kolleges en tentoonstellingen e.d.m. voor leraren in de wetenschappen. Uit zijn beschrijving van de verschrikkelijke toestanden in het Instituut voor Natuurwetenschappen blijkt echter duidelijk dat deze laatste initiatieven op dat ogenblik niet te verwezenlijken waren.

Ondanks de materiële moeilijkheden waarmee men gedurende het jaar gekonfronteerd was geweest, wezen beide professoren erop dat ze er wel in geslaagd waren het belang van het praktische werk in de verschillende vakken te verhogen en dat ze verwachtten dat men deze tendens zo ver mogelijk zou kunnen doorzetten.

6. In het kaderwerk van de Flamenpolitiek

De universiteit was politiek gezien haar bestaan begonnen zonder enige band met de Belgische regering, al beklemtoonde men steeds weer de wettelijkheid van de genomen maatregel en de loyaliteit van hen die erbij betrokken waren. In zekere universiteitskringen bleef men de nadruk leggen op de „wettelijkheid” van de hervorming, maar dit argument werd in de loop

20. „Het Vlaamsche Nieuws”, 28 febr. en 5 juni 1917.

21. A.R.U.G. 2/4 183 (102) en 181 (102).

van het jaar 1917 door de feiten achterhaald, toen de Flamenpolitiek de grenzen van de Belgische wet steeds verder overschreed en de Duitsers de activisten aanmoedigden om politieke doelstellingen na te streven, waartoe de vernederlandsing van de hogeschool slechts een eerste stap was geweest.

De oprichting van de Raad van Vlaanderen, het zenden van een delegatie naar Berlijn, de Bestuurlijke Scheiding van Vlaanderen en Wallonië en het antwoord van de Belgische regering, nl. nietigverklaring en strafbaarstelling, konden de universiteit niet ongemoeid laten. Nu *alle* activisten hun schepen achter zich verbrand hadden door de waarschuwingen van de Belgische regering in de wind te slaan, zochten enkelen onder hen alternatieve steun voor de universiteit in een nauwere samenwerking met de Duitsers of/ en in een versterkte eensgezinde activistische beweging. Reeds in december 1916 hadden de radikaal gezinde elementen de „Aktieve Groep van de Senaat” opgericht, die hoopte dat het academisch personeel zich gezamenlijk zou inzetten voor de politieke scheiding van Vlaanderen en Wallonië. Bestond de groep aanvankelijk uit 8 leden, hij werd al gauw ruim versterkt door meer gematigde activisten, zodat prof. Labberton op een vergadering van dertig man in de maand januari 1917 de mening uitsprak dat „(de groep) nu een ander karakter aangenomen en praktisch niet veel nut meer (had)”²². Op een vergadering in februari te Gent bleken de katholieke activisten verdeeld te zijn over de vraag of zij actief zouden deelnemen aan de Raad van Vlaanderen; Depla en Heyndrickx pleitten ervoor, terwijl Dosfel en Speleers tegen deelneming gekant waren²³.

Door de reis naar Berlijn (3 maart) kwamen de standpunten nog scherper tegenover elkaar te staan. Op de universiteit werden discussies over de onbelangrijkste punten steeds overschaduwed en beïnvloed door politieke overwegingen waarvan men het bestaan tot dan toe had geloofd. In maart vond een lastige senaatsvergadering plaats om het huldeadres te bespreken dat men samen met een boekje dat de opening van de universiteit herdacht, aan von Bissing zou sturen. De kwestie was hoe men de gouverneur-generaal kon plezieren en toch ongewenste publiciteit zou vermijden. Lodewijk Dosfel stelde voor er helemaal geen huldeadres bij te voegen, maar werd met één stem in de minderheid gesteld. Toch boekten hij en Speleers enig succes met hun verzet tegen de formule „met eerbiedige dankbaarheid”, omdat de „loyale” activisten steeds op het standpunt hadden gestaan dat de vernederlandsingsmaatregel de erkenning was een recht en niet een gunst vanwege de Duitsers. Zij kregen steun van J. De Decker, die de formule weliswaar verdiend, maar taktisch onzinnig vond. De vergadering kon het niet eens worden.

22. Van de Velde, blz. 156-180.

23. A. De Bruyne, *Lodewijk Dosfel 1881-1925. Kultuurflamingant, Aktivist, Nationalist* (Wilrijk, 1967), blz. 224.

Dergelijke delikate problemen i.v.m. de politieke positie en het publieke aanzien van de universiteit begeleidden ook de plannen die gemaakt en door de dekanen besproken werden voor de viering van het honderdjarig bestaan der universiteit in 1918. Men zag in dat men geen vertegenwoordigers van vreemde universiteiten kon uitnodigen, omdat alleen de Duitsers zouden komen; toch moest er iets meer georganiseerd worden dan alleen maar een officiële bijeenkomst, indien de universiteit haar gezicht niet wou verliezen, temeer daar de traditionele genodigden en gasten — de lokale senatoren, volksvertegenwoordigers, raadsleden en schepenen — de universiteit boycotten. Hoffmann stelde voor aan de plechtigheden een duidelijk Vlaams karakter te geven door „verschillende Vlaamse verenigingen en organisaties” uit te nodigen, doch Speleers wilde de Raad van Vlaanderen hiervan uitsluiten, daar „talrijke leden van de Senaat” niet akkoord gingen met de doelstellingen van de Raad. Hoffmann wierp op dat een uitnodiging aan de Raad niet noodzakelijk een akkoordverklaring betekende, terwijl De Vreese kritiek had op het streven „om te willen genieten van de voordelen van een situatie zonder de risico's ervan te willen dragen”. Nadat de verschillende voorstellen waren besproken en men overeengekomen was dat de rektor *alle* toespraken zou nazien, maakte Speleers er opnieuw bezwaar tegen dat de Raad van Vlaanderen zou uitgenodigd worden: „Zolang de Raad van Vlaanderen slechts een raadgevend lichaam is voor de Politische Abteilung en niet voor het Burgerlijk Bestuur, is hij nog minder dan de Doema, want de Politische Abteilung is er niet voor *ons*, maar voor zichzelf”. Hij werd overstemd.

De Bestuurlijke Scheiding veroorzaakte niet minder verschillende reacties en nog meer verwarring. Vooreerst waren er alarmerende geruchten dat heel wat docenten op hogere posten in de nieuwe ministeries zouden worden benoemd, wat de normale en goede werking van de universiteit in het gedrang kon brengen. Speleers legde aan de Senaat een motie voor die zou mogelijk maken dat personeelsleden die op zulke posten benoemd werden, nominaal hun professoraat behielden; in latere jaren zouden zij kunnen verzocht worden hun colleges te hervatten, als de fakulteit daarom verzocht. Misschien was dit wel een ongelukkige poging om diegenen die konden vervangen worden, ertoe aan te zetten de universiteit helemaal te verlaten (liever dan hun academisch werk te verwaarlozen) *zonder* het pensioen te verliezen dat de Duitse regering hun had gewaarborgd. Speleers' voorstel hield er echter geen rekening mee dat de wet voor elke fakulteit een maximum aantal professoren voorschreef, nominaal of niet.